

Nr 927

Av herr Westberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m.

(Lika lydande med motion nr 758 i Första kammaren)

Stockholm den 16 april 1964

Bertil von Friesen

Olaus Nyberg

Olle Westberg
Gunnar Hylander

Nr 928

Av herr Bohman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, angående anslag för budgetåret 1964/65 till vissa forskningsråd m. m.

(Lika lydande med motion nr 761 i Första kammaren)

I proposition nr 69 behandlas såväl Sveriges anslutning till det europeiska samarbetsorganet för rymdforskning (ESRO) som frågan om den nationella svenska insatsen på rymdforskningens område.

Vi konstaterar med tillfredsställelse att Sverige nu ratificerat konventionen för organisationens bildande och att organisationen börjat sin verksamhet. Vårt lands medlemskap i ESRO kommer — rätt utnyttjat — att ge svensk forskning inom detta område tillgång till och användning av de tekniska och vetenskapliga resurser som gemensamt bygges upp av medlemsländerna och vilka kräves för att våra forskare skall kunna följa med i utvecklingen och göra en insats av någon betydelse på rymdforskningens område. Sveriges anslutning till ESRO innebär också att svensk industri får möjlighet att delta i konstruktion och tillverkning av instrument och an-

läggningar av olika slag för organisationen. Slutligen bör organisationens raketbas i närheten av Kiruna få betydelse för övre Norrland ur olika synpunkter.

Vårt lands deltagande i internationella forskningsorganisationer är, i likhet med övriga små nationers, i huvudsak betingat av de mycket stora kostnader som vissa slag av forskning innebär. Inom dylika samarbetsorganisationer har småländerna möjlighet att till överkomliga kostnader utnyttja dyrbara anläggningar samt medverka i forskningsarbetet och därigenom hålla sig à jour med den vetenskapliga och tekniska utvecklingen inom området i fråga.

Erfarenheten inom den europeiska kärnforskningsorganisationen CERN pekar emellertid på att de större nationerna, såsom England och Frankrike, bättre kan utnyttja CERN än de mindre staterna, vilka inom sina gränser ej har samma resurser på kärnfysikens område som de större. Man har skäl att antaga att ett liknande förhållande kommer att gälla för ESRO och därtill anslutna stater. Ett tillfredsställande tekniskt och vetenskapligt utbyte av den ekonomiska insatsen inom organisationen skulle alltså kräva nationella insatser av viss omfattning.

Att Sverige engagerat sig i ESRO är alltså i och för sig värdefullt men får inte motivera att den nationella aktiviteten upphör eller begränsas. Frågan om den svenska, nationella insatsen på rymdområdet kan ej anses vara tillfredsställande löst genom godkännandet av de förslag härom som framlagts av Kungl. Maj:t.

Enligt detta förslag skulle ingen central instans för rymdfrågor inrättas, och forskningsanslag förutses bli fördelade av befintliga råd, i första hand de medicinska, naturvetenskapliga och tekniska råden. Tanken att fördela anslag till rymdforskning genom befintliga råd i »konkurrens med annan forskning» kan kanske synas förnuftig och logisk, men det förutsätter dels att rymdforskningsprojekt ur personal- och organisationssynpunkter samt omfattning kan jämföras med »vanliga» projekt, dels att råden verkligen ges adekvata resurser för att kunna tillgodose de ökade anspråken på medel. Ingen av dessa förutsättningar är uppfylld. De kraftiga nedskärningar på mellan 30 och 40 % som gjorts jämfört med rådens äskanden kommer givetvis att försätta råden i en svår situation, och det är förståeligt om råden i första hand känner sig förpliktade att tillgodose pågående och av dem redan understödda projekt. Det är angeläget att alla de uppslag och idéer som våra forskares arbeten inom olika områden ger upphov till utnyttjas i vår tekniskt och vetenskapligt alltmer utvecklade värld.

I förslaget tages ej heller frågan upp hur den erfarenhet och det tekniska kunnande som finnes samlade inom rymdkommitténs tekniska grupp i fortsättningen skall tillvaratas. Ifrågavarande grupp har satt sig in i de speciella tekniska problem som en aktiv rymdverksamhet innebär, när det gäller såväl instrumentteknik som raketerna och organiserandet av raketupp-

sändningar. Gruppen utgör en värdefull tillgång och skulle stärka landets ställning när det gäller samarbetet med ESRO.

Inom landet behövs alltså en samarbetsfunktion för de olika frågor som kommer upp som en följd av ESRO-samarbetet. Det gäller här inte bara svensk representation inom ESRO:s råd och dess olika arbetsgrupper utan — vilket är minst lika viktigt — omhändertagandet av den rad av ärenden som ett internationellt samarbete av denna natur skapar, t. ex. personalfrågor, stipendier, kontakter i vetenskapliga och tekniska frågor — varvid under uppbyggnadsskedet raketbasen i Kiruna torde komma att kräva svensk medverkan — samt informationsverksamhet. Härtill kommer behovet av ett remissorgan för rymdfrågor. Något förslag hur allt detta bör lösas har ej framlagts i propositionen.

Enligt vår uppfattning hör anslags- och forskningsfunktionen intimt ihop och bör omhänderhas av samma organ. Detta skulle kunna ske — såsom föreslagits av rymdkommittén — genom inrättandet av ett särskilt rymdråd eller genom en nämnd för rymdfrågor, underställd ett forskningsråd, kanske naturligtast det naturvetenskapliga forskningsrådet. I det senare alternativet med en nämnd för rymdfrågor kan en parallell dragas med naturvetenskapliga forskningsrådets publiceringsnämnd, vilken enligt gällande reglemente fördelar anslag och omhänderhar en del angivna uppgifter i samband med publicering av resultaten inom svensk matematisk-naturvetenskaplig forskning. En rymdnämnd under ett forskningsråd, förstärkt med representanter för övriga intressen inom rymdområdet och med egen budget, skulle kunna sköta de tidigare omnämnda anslags- och samarbetsfrågorna samt säkerställa att den erfarenhet som finnes samlad inom rymdkommitténs tekniska grupp tillvaratages.

Inrättandet av ett särskilt organ synes oss vara enda möjligheten att på ett realistiskt och effektivt sätt lösa de problem som är förknippade med svensk rymdverksamhet. Det kräves ett enhetligt organ med överblick över hela fältet för att utvälja de lämpligaste uppgifterna, genomföra en god ekonomisk planering, garantera kontinuitet i arbetet samt omhänderha samarbetet med ESRO.

Med anledning av vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att i motionen angivna rymdfrågor bör handläggas av ett särskilt för ändamålet tillskapat organ.

Stockholm den 17 april 1964

Elisabet Sjövall

C.-G. Enskog

Gösta Bohman

Erik Grebäck